

81'38

81'42

<https://doi.org/10.18485/sj.2019.24.1.26>**СОЊА М. МИЛОВАНОВИЋ***

Радио-телевизија Србије

Радио Београд

Оригинални научни рад

Примљен: 11. 09. 2018.

Прихваћен: 15. 01. 2019.

ШТА ЈЕ ТЕКСТЕМА?

Иако се под текстомом подразумева највећа језичка јединица, синтакси-чки, семантички и интонационо заокружена, у науци се различито тумаче њена природа и границе. Питање шта је текстома произилази из ширих проблема – исказа, односно текста, па се, између других, у овом раду износе следеће недоумице: да ли је текстома као интервал текста аналогна пасусу; да ли је текстома исто што и исказ; у каквом су односу текст и текстома, а у каквом тектема и текстостилема.

Кључне речи: текстома, текст, исказ, пасус, текстостилема

1. Када су се средином 20. века, развојем теорије текста, лингвистичка истраживања проширила са реченичне на надреченичну раван, јавила се потреба за именовањем јединице дате равни. Будући да је дакле реч о јединици која је обимнија од реченице, и која је граматички и смисаоно целовита, мишљење истраживача разилазила су се углавном у погледу граница надреченичног нивоа. Наиме, пошто текстуална лингвистика текст разматра као структуру састављену „из језичких јединица, реченица, међусобно повезаних, способних да образују јединице вишег реда – натфразна јединства, тематске исечке текста, параграфе, главе, одељке” (Росић (према Реферовска) 1989: 30), управо поменути низ појмова ствара забуну у науци, мисли литвански професор Селмистраитис, наводећи и неке друге називе које су научници користили за означавање

* sonja.kovljanic@google.com

ове текстуалне јединице. То су *сложена синтаксичка целина, фразеолошка доследност, исказ, говор, пасус, строфа, натфразно јединство, целовитост, прозна строфа, лексија* (2003: 48). Како овај научник запажа, „назив сваког од наведених термина сам по себи указује на један од критеријума на основу којег се издваја одређена јединица. Тако је код „сложеног синтаксичког јединства” акценат на синтаксичкој организацији, „прозна строфа” претпоставља сличност са грађењем поетске строфе, „исказ” претпоставља информативност, завршеност, „говор” комуникацију, трајање, „лексија” семантичку важност.¹ „Постојање овакве разноликости у терминологији мотивисано је сложеном структуром саме текстуалне јединице и пажњом коју су поједини лингвисти обратили на њене различите аспекте” (2003: 48–49).

1.2. Термин текстома, који припада области теорије текста, односно уже – лингвистике текста², у односу на наведене, према мишљењу Селмистраитиса, неутралан је, јер је настао по аналогiji са другим језичким јединицама (фонема, морфема, лексема, синтаксема), те се „уписује у списак уобичајених лингвистичких термина и не противречи законима лингвистичке терминологије” (2003: 49). Ниже језичке јединице учествују у грађењу текстеме, будући да је она највиша у хијерархији емских јединица. Ипак, иако је јасно да је реч о спајању елемената текста (корен термина текстома потиче од латинске речи *textus*, што значи спајање), проблем је у томе шта је текст, о чему говоримо касније (в. т. 7.–7.3).

2. Обратимо најпре пажњу на недоумице које произилазе из литературе која дефинише текстему, а тичу се њене природе и њених оквира. Како бележи Селмистраитис, овај термин први пут се помиње у немачкој лингвистичкој литератури, у радовима немачког лингвисте Е. Агриколе. „Он текстему дефинише као текстуални елемент, али не показује и његове структурне критеријуме. Такође термин текстома употребљава се као величина која је аналогна исказу или се под текстомом подразумева јединица текстуалног нивоа” (2003: 49). Селмистраитис закључује да би овај термин „морао да се употребљава прецизније, а јединица коју дати термин дефинише захтева конкретније одређење” (2003: 49).

2.1. Даље, поједини научници под текстомом подразумевају конструктивну јединицу текста, други тип текста. Затим, текстома се на различите начине класификује: на основу типова говора, као и на основу жанровске поделе.

¹ Књижевни теоретичари и критичари, рецимо Шпицер и Кајзер, користили су и назив периода.

² У зависности од предмета истраживања (једних или других компоненти које стварају перцепцију текста), у нашој науци [мисли се на руску – С. М.] формирале су се научне дисциплине попут лингвистике текста, структуре текста, херменеутике текста – тумачење (уметност) и др. Њих је, узгред, могуће посматрати и као гране које постоје у једној дисциплини – теорији текста (Алефиренко 1996).

Такође, слично разликама које се успостављају између текста и дискурса, успостављају се и између текстеме и говорног жанра.

У наредним редовима, прегледом одабране литературе, пажњу посвећујемо овом термину.

3. Погледајмо најпре како је текстома обрађена у руском лексикографском уџбенику: „Текстома – то је секвенца сврсисходно одабраних лингвема и говорема. За разлику од говореме, она је садржајно везана са општетекстовном ауторском идејом, са ауторовом говорном стратегијом. Структурна специфичност текстеме је у томе што је то композиција, односно целовито структурирано јединство разноврсних средстава, која се репродукују у оквирима разних текстотипа (индивидуално-ауторског, жанровског, функционално-стилског). У говорној хијерархији текстеме се ослањају на јединице нижег нивоа, уз додатак посебне карактеристике: размештања јединица које је чине у тексту, имајући у виду јаке и слабе позиције последње. Текстома је композитна и одређује се сврсисходном секвенцом и размештањем низа једноставнијих јединица у тексту, а њени основни типови су текстуална категорија и микротекст. Функционално-смисаони типови говора (дескрипција, приповедање, разматрање) делују како на нивоу говорних структура, тако и на општетекстуалном нивоу” (ред. Д. М. Поцепни 2009: 64–65).

3.1. Најзаокруженији поглед на текстему, увидом у историјат ове јединице, дао је поменути професор Селмистраитис. Наводећи да „текстеме представљају разноврсне творевине са тачке гледишта њихове структуре, семантике, комуникативне усмерености и значаја” (2003: 52), он, између осталог, истиче: „Целовит текст састоји се од мноштва појединачних елемената који улазе у општу смисаону и формалну структуру текста, који су међусобно повезани, а истовремено представљају условно завршене или једне од других ограничене приповедачке интервале. Такви текстуални интервали представљају активну синтаксичку јединицу повезаног говора јер чувају синтаксичку и семантичку самосталност и завршеност приликом извлачења из контекста повезаног говора, за разлику од просте или сложене реченице. Текстома представља спој реченица које су тесно повезане по смислу, логички и синтаксички у тексту, из кога је очигледно значење елемената који га чине, услед чега то значење, за разлику од реченице, у повезаном говору поседује стварну и затворену синтаксичку структуру и изражава завршену мисао аутора исказа, и самим тим представља пунији развој мисли у поређењу са појединачном реченицом” (2003: 49–50).

3.2. Селмистраитис наводи три аспекта текстеме, које истичу и остали научници који су се бавили овим термином (в. нпр. Тимофејев 1996: 151–152, Жерикова 2009: 167): синтаксички, семантички и интонациони, а са којима су у вези ауторска инстанца и композиција: „Реченице у текстима повезане су

граматичким односима и јединственом ауторском позицијом, што представља унутрашњи план грађења текстеме. Спољашњи план је композиција. Са композиционог аспекта текстома поседује трочлану структуру – увод, развој мисли и закључак. Ипак, дата композиција није обавезна. Најчешће се срећу текстеме са пропуштеним појединачним композиционим деловима.”

3.2.1. „Са семантичког аспекта у текстеми је садржана условно самостална микротема, због чега текстему карактерише јединство мисли, исказа, теме, модалности. Микротема само у одређеној мери функционише самостално, с обзиром на то да у тексту представља саставни део шире теме.”

3.3.2. Међу најважније особине текстеме са синтаксичког аспекта Селми-страитис наглашава „постојање формалних језичких средстава – лексичких и граматичких спојева прилога, заменица, детерминанти, уметнутих и модалних речи, односа вид-време, паралелних структура реченице и др. То је доказ о синтаксичкој разноврсности састава текстеме.”

3.2.3. „Са интонационог аспекта, текстему карактеришу ритмичко-интонационо јединство, прекомерно продужене паузе на границама текстома” (2003: 50).

3.3. Када се наведено упореди са објашњењем натфразног јединства као серије реченица које су међусобно повезане синтаксички и семантички, запажа се низ истоветних карактеристика. Реферовска натфразно јединство дефинише као јединицу говора, односно текста, које као такво представља одређени структурни комплекс. Тај структурни комплекс садржи одговарајућу микротему. „Оделито натфразно јединство или комбинација два или више јединства, као саставни елеменат текста, укључује се формално и значењски у општу мрежу текста, али сваки саставни елеменат може да задржи и релативну аутономност садржаја. Микротеме, омеђене натфразним јединством, могу да се нађу на основној сужејној линији текста, у њеној близини или на њеној периферији – „у самосталном односу, лишене директне везе са централном сужејном линијом” (Росић 1989: 31–32)³. Према Реферовској, ланац исказа у коначном виду образје текст. И низ исказа (натфразних јединстава), као и текст, имају своју почетну и своју крајњу границу. Све ово, међутим, има своју почетну премису у „творачкој позицији аутора”, проистеклој из

³ „Према Е. А. Реферовској, поред основне развојне линије текста, која је усмерена на основни тематски инвентар, где и у писаном и у усменом тексту, њена садржина може, између осталог, да буде усмерена на опис јунаковог живота, или, на пример, на његово приповедање – постоје и (по)бочне линије текста које представљају извесна одступања од „основне теме” и где спадају „ауторова расуђивања, описи природе” итд. Совјетски лингвисти, који се баве проблемом текста, готово по правилу истичу да се текст састоји од мноштва одељивих елемената, односно исечака текста, који се укључују у општу смисаону и формалну структуру текста, могу да припадају некој од (по)бочних линија или могу да се укључе „у облик посебних саопштења”, у општу мрежу текста” (Росић 1989: 30–31).

његовог настојања да на најадекватнији начин изрази мисли, створи текст на основу особених „уметничко-естетских представа”, што, у крајњем случају, опредељује и избор облика приповедања (казивања) и употребу лексичко-граматичких средстава” (Исто).

3.4. О синтаксичким, семантичким и интонационим особинама текстеме и њиховим карактеристикама говори и руски научник Тимофејев (1996: 151), који наводи да је текстама „конструктивна јединица језика, коју и чине реченице, употребљавајући се у истом низу једна за другом на основу неопходности изражавања актуелног адекватног садржаја, узајамног деловања формалне конструкције, обједињене једном интонацијом комуникације, описа или расуђивања” (151). Одређујући текстему са формалног становишта у оквиру књижевно-уметничког стила, он наводи да је у прози део текстеме пасус, у усменом говору велика пауза коју говорник сматра потребном да раздвоји свој говор, у драми форма текстеме изгледа као сцена и фиксира се ауторовим напоменама, у стиху се текстеме уграђују у строфе, у структуре строфа, а у ниском жанру – у целој песми, док се у усменом говору ограничава моментом дијалога, после кога говорници морају да се растану или оба да уђуте. (151–152).

4. Из претходног наведеног произилази да се као надреченично или нагфразно јединство узима нека смисаона целовитост (структурно-семантичка), а што би у писаном облику одговарало параграфу или одломку текста. О томе постоји доста усаглашених мишљења. Наводећи низ дефиниција и разматрања о тексту, Симић–Јовановић се слажу да се параграф може сматрати као композициона јединица вишег реда која обухвата низ јединица реченичног реда (Јовановић, Симић 2009: 594). В. Половина наводи да се под текстуалном целином „може подразумевати и цео разговор или наратив на пример, као и поједине мање целине унутар једне такве глобалне, какви су тематски пасуси и потпасуси” (1999: 99). У испитивању катафоричких и анафоричких односа на надреченичној, трансфрастичкој равни писаних текста, Зрињка Гловацки-Бернарди, полазећи од графичке, визуелне стране језичких јединица, под текстомом подразумева одломак текста. „Сваки је наиме одломак подсустав текста као цјелине; углавном је дужи од једне реченице, а истодобно обухвата више реченица. Ако, дакле, анализирамо одломак, анализирамо језичку јединицу на трансфрастичкој равни, на равни текстама. Та је јединица, међутим, краћа од цјелокупног текста, тако да се могу тачније обухватити међуодноси језичких јединица тог подсустава” (2004: 47).

4.1. Ипак, не деле сви мишљење да су пасус и текстама исто, већ једни сматрају пасус, а други текстему за реалну јединицу текста (исп. Селмистраитис 2003: 50). Сличности и разлике Селмистраитис види у следећем: „оно што је заједничко за пасус и текстему јесте семантички капацитет. И пасус

и текстома могу да садрже завршени тематски интервал текста, да развијају појединачне теме, да померају основну приповедачку линију и да укључе бочне линије, личне или опште побуде аутора⁴. Ипак, текстома садржи објективно ограничену микротему, а пасус не садржи обавезно завршену микротему. Често једна те иста тема обухвата суседне пасусе. Границе пасуса и текстеме поклапају се само у случају ако објективном рашчлањавању текста на појединачне микротеме одговара субјективни однос аутора према садржају текста који он ствара. У том случају паузе играју велику улогу, односно ауторова тежња да створи прозни ритам”.

„Несумњиво је”, с правом закључује Селмистраитис, „разматрање о односу између пасуса и текстеме, да с гледишта форме пасус има приоритет, с обзиром да су његове границе увек графички изражене. Границе текстома у једним случајевима су неспорне, а у другим је могуће ослонити се само на семантику” (2003: 52). То постаје очигледно када се погледају, у оквиру књижевно-уметничког стила, прозна и поетска дела у којима нема графичке поделе на пасусе или строфе.

5. Оно по чему се мишљења у погледу дефинисања текстеме разилазе, осим према графичком критеријуму, јесте питање да ли је она део текста или тип текста. Видели смо како се под текстом сматра део текста, односно када је одређена као текстуални интервал (т. 3.1.) Има, међутим, и мишљења да је текстома аналогна исказу, односно целом тексту. М. В. Жарикова, која је анализирала анегдоту као текстуалном фолклорног жанра, води се дефиницијом Т. С. Садове: „Текстома је – појам који означава „прототекст”, који се реализује или материјализује кроз конкретну варијанту, у одређеном тренутку и у одређено време слушалац/ сакупљач/ издавач (односно адресат фолклорне комуникације) га фиксира” (2009: 167). На основу дистинкција између текста и дискурса, Жарикова прави разлику између текстеме и говорног жанра: „1) текстома је статична, говорни жанр динамичан, носилац је процесуалног карактера; 2) текстома се обично фиксира у писменој форми, говорни жанр – првенствено у усменој. У дискурсу (вербализованој комуникативној ситуацији) текстома-анегдота користи се као говорни жанрови (ГЖ): „причање анегдоте”, „помињање анегдоте” или „цитирање анегдоте” (2009: 168).

5.1. Поменути диференцијација између говорног жанра и текстеме у вези је и са дистинкцијом језик – говор. На то упућује Алефиренко, осврћући се на разлику коју је 1973. начинио аустријски научник Драслер између текста као

⁴ Видели смо да (по)бочне линије текста помиње и Реферовска – фуснота 4. Уп. и Бал: „У тексту се скоро никада искључиво не приповеда. У сваком приповедном тексту се може указати на делове који не износе догађаје него нешто друго, рецимо мишљење о нечему, изношење онога што наратора потајно мучи и што није у директној вези са догађајима, опис неког лица, места. На такав начин се може посматрати шта је изречено у тексту, и то онда изделити у приповедне, описне, аргументативне делове. Онда остаје питање како се то казује” (Бал 2000: 15–16).

јединице говора и текстеме као јединице језика, односно потенцијалог или емичког текста. „Под текстомом се подразумева потенцијални текст, за разлику од актуелног, конкретно формираног говорног дела. Текстема је на свој начин „модел текста”, име апстрактне инваријанте, која се у говору реализује у облику конкретних варијанти – текстова. Другим речима – текстема, то је – врста текста, или текстотип” (Алефиренко 1996).

6. Без обзира на то да ли под текстомом подразумевамо цео текст или интервал текста, текстеме се класификују према композиционо-говорним формама⁵. Под њима се „подразумевају [се] разноликости монолошког говора које поседују одређено опште, смислено значење и стабилну језичку структуру на натфразној равни (Нечаева, 1975). Они представљају целовит систем језичког израза. У формирању композиционо-језичких творевина важност имају синтаксичке категорије, семантички показатељи, актуелна подела, тоналност, видско-временски облици, модалност и други. У складу са овим, поменути фактори дефинишу структуру четири типа текстема: наративних (приповедачке), дескриптивних (описне), текстема дискусионог типа, текстема комбинованог типа” (2003: 52).

6.1. Селмистраитис истиче одлике сваког од наведених типова текстема:

- а) наративне текстеме, дате у композиционо-говорној форми приповедања, оцртавају развој догађаја, и кроз ауторско приповедање, причу или јунакова сећања показују чињенице, догађаје, преживљено, стања.
- б) дескриптивне текстеме, дате у композиционо-говорној форми описа, карактеришу природне појаве, предмете, лица, итд., а опис је најчешће уобличен набрајањем особина субјеката или објеката. Њихова основна функција је, рецимо, бележење неког тренутка из стварности или опис предмета уместо његове просте номинације, те се као дескриптивне текстеме јављају портрет, пејзаж, ентеријер, нечија својства.
- в) дискусионе текстеме сложеније су у поређењу са претодна два типа, пошто је сама композиционо-говорна форма дискусије мање истражена. Ипак, ове текстеме су честе и бројне, с обзиром на то да се њима представља логички развој мисли, дискусија на неку тему, о неком проблему. У уметничким текстовима то су различите форме размишљања, дискусије приповедача или јунака, обраћање читаоцу, било директно поводом догађаја који се описују, било у

⁵ Паралелно с овим термином користе се и други: функционално-смисаони типови говора, облици излагања, контексти, *discourse types* (Селмистраитис 2003: 52).

асоцијацијама везаним за тему приповедања. Такође, разне облике дискусије представљају разјашњење и коментари.

- г) текстеме комбинованог типа захтевају најдетаљније истраживање јер оне представљају блокове структурно и семантички повезаних реченица, које не припадају ниједној композиционо-говорној форми излагања. „У текстемама овог типа могуће је функционисање двају композиционо-говорних форми излагања: описа, приповедања и дискусије. Разоткривање једне микротеме остварује се помоћу разних облика излагања” (2003: 52–53).⁶

7. Поменуте недоумице и неусаглашености у вези са границама текстеме (в. т.) упућују на још општији проблем – а то је проблем исказа, односно текста. Исказ је, у једном значењу, еквивалент реченици, у другом пак целом тексту. „У науци о језику, са становишта историје лингвистике, исказ се на једној страни изједначавао са реченицом, а на другој – у на пример, транс-лингвистици – говори се о лингвистици текста. О исказу се, дакле, говори почев од исказа – непотпуне реченице, па до исказа – натфразне структуре; или се, пак, он изједначава са појмом текста” (в. и даље Росић 1989: 93–96, 101 и даље). Рецимо, према одређењу Агриколе, односно Одницова, текстама је исто што и реченица (исп. Симић, Јовановић 2009: 593; и даље 595; 602). За Бахтина пак реченица остаје у оквирима језика, док исказ припада домену говора (2013: 158–168, и даље), за који се везује моменат ауторства: „Два момента која одређују текст као исказ: његова идеја (интенција) и остварење те идеје” (2013: 208), а као посебне проблеме у вези са текстом Бахтин истиче „дијаложке односе међу текстовима и унутар текста” (2013: 209, и даље). Дакле, он инсистира на дијаложком карактеру исказа, а исказ (текст) може бити различите дужине – од изреке до романа⁷.

7.1. За разлику од Бахтина, који прави разлику између примарних и секундарних говорних жанрова, али исказом (текстом) сматра оба типа⁸,

⁶ Не именујући их као текстеме, и изводећи класификацију на другим принципима, Кајзер помиње облике говора, који су сврха говорења, али и више од тога: „Они су облици, они заокружују дато говорење, тако да ово од свог почетка може да стигне до свог краја. Једном повезаном делу језика они дају јединство: они су „обличја” (Gestalten)”. Кајзер образлаже ову тврдњу тиме да се „описивање [се] заокружује у опис (или у ”слику”), заповедање у заповест, у молбу или молитву, извештавање у извештај, поступак разматрања у завршно разматрање” (1973: 183).

⁷ „Свака област коришћења језика гради своје релативно стабилне типове исказа”, тј. говорне жанрове. Они су крајње разноврсни, па ту спадају и кратке реплике свакодневног дијалога, свакодневни разговори, писмо, наредба до разних облика научног истраживања и сви књижевни жанрови.

⁸ Роман у целини јесте исказ, као и реплике свакодневног дијалога или приватно писмо (с којима роман има заједничку природу), али за разлику од њих тај исказ је секундаран (сложен). (Исто, 151). „Током свог формирања они [секундарни говорни жанрови – С. М.] у себе упијају и прерађују различите примарне (просте) жанрове, настале у околностима непосредног говорног

Копитов заступа став да је текст форма говора, али обрађена, док, рецимо, спонтани свакодневни монолог и дијалог, или минимални говорни облици какви су пословице, изреке, афоризми, стандардна обраћања или поздрави нису текст, јер могу да се понављају (изнова производе)⁹ (2011: 156–157). Он заправо под текстом подразумева оно што Бахтин назива секундарним говорним жанровима.

7.2. Наводећи да је текст најважнији појам у савременим друштвеним наукама о којем је почетком 21. века забележено око 250 дефиниција, Копитов каже да ни до данас нису до краја растумачена сва питања која се тичу текста и та питања су за дискусију (од дефиниције текста, па до његовог рашчлањења на категорије и јединице)” (Копитов 2011: 150), а узрок томе је што „различите школе посматрају текст с одређених, понекад супротних позиција. Ипак се могу издвојити две основне тенденције; прва је – разматрање текста као знаковне структуре; друга – као активног чина. У првом случају текст сам по себи представља повезаност знакова. У другом случају текст се анализира као микроструктура, динамичка јединица, за његову анализу примењује се функционални метод (2011: 153).

7.3. Међу ауторима друге групе, Копитов издваја и дефиницију текста руског филолога Димарског, који користи појам текстама. Према Димарском текст је „посебна, детаљна форма остварења говорно-мисаоног дела, чији су предмети проучавања 1) текстама; 2) јединице творбе текста; 3) натфразни ниво организације уметничког текста” (2011: 154).

8. Будући да се текстама углавном разматрала у односу на књижевно-уметнички стил, треба одредити овом приликом још један појмовни пар, а то је однос текстеме и текстостилеме. Наиме, у уметничком тексту текстеме се најчешће подударују са текстостилемама, пошто је текстотилем (макростилем) јединица мисаоне и емоционалне интензификације на надреченичној равни (Праћић 1985: 203). Међутим, исто као што сваки стилем није нужно и стилска фигура, док свака стилска фигура јесте стилем (Ковачевић 2000: 322), тако и свака текстама не мора нужно бити текстостилема, док је текстостилема нужно текстама.

општења. Ти примарни жанрови, који улазе у састав сложених, трансформишу се у њима и добијају посебан карактер: губе непосредан однос према реалној стварности и према реалним туђим исказима. [...]

⁹ „Текст – то је комплексно саопштење, производња вербалних елемената, усмених или писмених, за које је карактеристична повезаност на многим нивоима, тројединство својих садржајних, композиционох и изражајних страна, социјална усмереност, прагматичка оријентација и однос аутора (једног или више њих) према ономе што саопштава. Тексту је, за разлику од говора, својствена обрађеност, а за разлику од осталих елемената језика и сегмената говорног низа – немогућност реконструкције” (2011: 157).

9. Када се узме у обзир колико је текст комплексна и вишеаспектна појава, онда не чуди што се и текстама различито интерпретира, па тај термин још увек има епизодни карактер (Селмистраитис) и не постоји у активу научних претрага (Алефиренко 1996). Чини се да је, према овде изложеном, тексту могуће схватити на два начина, у зависности од тога шта се сматра под знаком, односно исказом. Према једном одређењу (сосировском) текста као јединица текста (натфразна јединица), у хијерархији највећа јединица међу емским јединицама, представља комбинацију јединица мањег нивоа. Тако је текстама надреченична целина, која се састоји од најмање две речнице које су смисаоно повезане. Према другом одређењу (персовскоморисовском), где је текст изједначен са знаком, текстама би представљала пре свега тип текста, који би се комбиновао са другим текстама. Ово пак упућује и на могући одговор поводом граница текстеме, а које се осим према семантичком и графичком критеријуму, успостављају и према критеријуму говорног жанра, односно његових врста (примарни и секундарни).

9.1. Из реченог проистиче да ће свако будуће изучавање текстеме морати прво да одреди шта се сматра под текстом, а потом дефинише и тексту као јединицу текстуалног нивоа.

ЗАКЉУЧАК

10. Текстема као највиша језичка јединица потиче из теорије, односно лингвистике текста, води порекло од латинске речи *textus* (спајање), а настала је по аналогији са другим јединицама језичког система (фонема, морфема, лексема, синтаксема, семантема).

10.1. Како се из прегледа литературе о текстема може закључити, неколико је спорних питања у вези са њеним прецизним одређењем. Једно је њена природа, и то пре свега у односу на дистинкцију текст – текстама, односно текст – дискурс, а друго, које из претходног произилази, јесу границе текстеме.

10.2. Будући да је текстама у најужој вези са појмом текст, а да се текст двојако сагледава – као низ знакова и као знак, одатле произилази и како ће се тумачити њена природа и оквири.

10.3. Ипак, мишљења научника сагласна су поводом главних карактеристика текстеме. За тексту је битна композиција, она подразумева целину и структурираност, садржи микротему, интонативно је заокружена. Такође, као целовито и смисаоно јединство, текстама је одређена ауторском инстанцом.

ЛИТЕРАТУРА

- Алефиренко 1996:** Николај Федорович Алефиренко, *Языкознание*, <http://dspace.bsu.edu.ru/bitstream/123456789/456/1/Alefirenko%20Tekst.pdf>, преузето 9. 08. 2015.
- Бал 2000:** Mike Bal, *Naratologija*, Београд: Narodna knjiga
- Бахтин 2013:** Михаил Бахтин, *Естетика језичког стваралаштва*, Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића
- Гловацки Бернади 2004:** Zrinjka Glovacki–Bernardi, *O tekstu*, Zagreb: Školska knjiga.
- Жарикова 2009:** М. В. Жарикова: Текстома и речевни жанр (на примере анекдота), www.researchgate.net/profile/Olga_Laguta/publication/285153043_Psycholinguistic_Analysis_of_NV_Gogol's_Color_Representation_Psiholingvisticskij_analiz_cvetopisi_NV_Gogola/links/565c1d0b08ae4988a7bb600e/Psycholinguistic-Analysis-of-NV-Gogols-Color-Representation-Psiholingvisticskij-analiz-cvetopisi-NV-Gogola.pdf, стр. 165–174, преузето 19. 5. 2015.
- Јовановић, Симић 2009:** Јелена Јовановић, Радоје Симић, Текст као језичка и комуникацијска структура, *Српски језик* 14, 591–726.
- Кајзер 1973:** Волфганг Кајзер, *Језичко уметничко дело*, Београд: Српска књижевна задруга
- Ковачевић 2000:** Милош Ковачевић, *Стилистика и граматика стилских фигура*, Крагујевац: Кантакузин
- Копитов 2011:** О. Н. Копытов, О фундаменталних категоријах текста, *Вестник ИГЛУ*, 2011, 149–157, <http://cyberleninka.ru/article/n/o-fundamentalnyh-kategoriyah-teksta>, преузето 29. 12. 2014.
- Половина 1999:** Polovina, V. (1999), *Semantika i tekstlingvistika*, Београд: Ћигоја штампа.
- Поцепни 2009:** Д. М. Поцепня (ред.) *Лексикографија руског језика*, Учебник для высших учебных заведений Российской Федерации. – СПб.: Филологический факультет, стр. 64–65.
- Прањић 1985:** Krunoslav Pranjić, *Jezik i književno delo*, Oglеди za lingvostilističku analizu književnih tekstova, Zagreb, Београд: Školska knjiga, Nova prosveta.
- Росић 1989:** Тиодор Росић, *О песничком тексту*, Београда: Бигз.
- Селмистраитис 2003:** Linas Selmistraitis, Текстома как единица текстовног уравня, *Žmogus ir žodis*, 2003, 48–54., <http://www.biblioteka.vpu>.

It/zmogusirzodis/PDF/svetimosioskalbos/2003/selm48-54.pdf, преузето 28. 11. 2014.

Тимофејев 1996: В. П. Тимофеев, Язык как явление. Языковые единицы, у: *Журнал*, 142–152. <https://cyberleninka.ru/article/n/yazyk-kak-yavlenie-yazykovye-edinitsy>, преузето 11. 10. 2015.

WHAT IS TEXTEME?

Summary

Although the texteme refers to the largest linguistic unit, syntactically, semantically and intonationally rounded up, its nature and boundaries are interpreted differently in science. The question of what a texteme is comes from the wider problems – statements or text, so, among others, in this paper the following dilemmas are highlighted: whether a texteme as an interval of text is analogous to a passage; whether a texteme is the same as a statement; as well as, what is the nature of the relation of texteme and text, and texteme and textostyleme?

Keywords: texteme, text, statement, passage, textostyleme

Sonja M. Milovanović